C:\Users\Plazma\Desktop\A\AtKisson-Udrzitelnost_je_mrtva_at_zije_udrzitelnost.pdb

PDB Name: Udržitelnost je mrtvá, ať žije
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 19.6.2005
Modification Date: 19.6.2005
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Udržitelnost je mrtvá, ať žije udržitelnost

Alan AtKisson

zpracoval: Jiří Svršek

Zrcadlo internetového měsíčníku Natura (http://natura.baf.cz/),
mail: natura@snisnet.cz

Časopis vychází jednou měsíčně, nové číslo vychází nejpozději těsně před koncem předchozího měsíce.

Všechny články jsou přehledně uspořádány v knihovně, která čtenářům umožňuje vybrat si články podle svého vlastního zájmu.

Na začátku třetího tisíciletí lidská civilizace stojí před paradoxem ohromných rozměrů. Na jedné straně průmyslový a technologický růst závažně poškodil Přírodu a ohrozil nejen nás, ale také naše potomky. Na druhé straně musíme náš průmyslový a technologický rozvoj urychlovat. V opačném případě síly, které jsme uvedli do pohybu, způsobí v budoucím světě našich potomků ještě mnohem větší katastrofy, než způsobují doposud.

Nemůžeme pokračovat, ani se nemůžeme zastavit. Musíme se proto sami změnit.

1. Velký paradox

V okamžiku, kdy věda, technologie a ekonomika dosáhly úrovně, že nám umožnily monitorovat a vyhodnocovat všechny velké systémy, na nichž závisí život na této planetě, jsme zjistili, že většina těchto systémů je touto právě vědou, technologií a ekonomikou systematicky poškozována a ničena.

Důkazy, že jsme překročili hranici svého růstu, jsou již ohromující: globální klimatické změny, ztráta biodiversity, zpomalení růstu produkce potravin, počátky násilných konfliktů kvůli základním potřebám, jako je pitná voda, nezvladatelné množství odpadů, náznaky nedostatku fosilních paliv a nerostných surovin. Prudké bouře, ničivé povodně, dlouhá sucha jsou pouze první viditelné příznaky závažnějších klimatických změn, na něž lidstvo není dosud připraveno.

Změny všeho druhu, v biosféře (v živé přírodě jako celku), v technosféře (v souhrnu lidských manipulací s přírodou) a v noosféře (v kolektivním souboru lidského vědomí) jsou natolik rychlé, že překračují naše možnosti je pochopit, ovládnout nebo alespoň na ně reagovat správnými způsoby. Lidstvo je ohroženo vlastními silami a drceno problémy způsobenými vlastním rozvojem. Postupně je posouváno na okraj propasti svého rozvratu.

Naše ekonomika a technologie změnily některé základní procesy a struktury života na této planetě, jako je rovnováha uhlíku v přírodě, množství skleníkových plynů v atmosféře, genom rostlin a živočichů, velikost světového lesního pokryvu, rovnováha potravinového řetězce v mořích a oceánech, bohatost a rozložení rostlinných a živočišných druhů nebo základy naší kulturní identity.

Přestože dosahujeme stále většího pokroku vědy a techniky, mnoho změn, které způsobujeme v přírodě, je nevratných. Vyhynulé druhy rostlin a živočichů (dosud) nedokážeme navrátit k životu. Nemáme žádnou důvěryhodnou strategii pro kontrolu a omezení množství oxidu uhličitého a dalších skleníkových plynů. Prostě nevíme, jak napravit to, co jsme poškodili a zničili.

Ve stejném okamžiku některé nejvyspělejší produkty naší technologie, jako je například plutonium, budou vyžadovat

udržení velmi vysokého stupně kulturní kontinuity, politické a ekonomické stability a technologických a vědeckých znalostí daleko do budoucnosti. Pokud chceme zajistit naši bezpečnost a ochránit všechny formy života, musíme být vždy schopni ukládat, čistit a odstraňovat nebezpečné látky, jako je plutonium a trvalé organické jedy. Případně musíme být schopni tyto látky zabezpečit před jejich únikem do přírody. Po celou dobu budeme muset být schopni zabránit činům různých nepřátelských nebo neetických skupin a jednotlivců v naší společnosti, jako jsou teroristé. V případě některých našich činů, jako je jaderný materiál nebo geneticky modifikované organismy, budeme muset být schopni zajistit dohled nad nimi stovky až tisíce let.

V podstatě jsme odevzdáni budoucnosti vyspělých technologií. Jakékoliv zaváhání v ovládání sil, které jsme si dosud podřídili, by mělo osudové důsledky pro naše potomky, včetně těch, že bychom nejen neměli žádné potomky, ale způsobili bychom zničení života v oceánech a na pevnině. Autor článku [1] je přesvědčen, že nemůžeme zpomalit vědecký výzkum a technologický pokrok nebo ho dokonce zastavit.

Udržení tak vysoké úrovně složité civilizace a dalšího vývoje nikdy v historii lidstva nebylo tak důležité, jako nyní. Podle historických důkazů, které dosud máme, starověké civilizace dosahovaly pouze několik stovek let výrazného pokroku a pak následovalo několik stovek let úpadku. Avšak tento vývoj měl pouze malý dopad na lidskou civilizaci jako celek.

Jediné, co přežilo tisíciletí, bylo náboženství a duchovní tradice. Vědecké a technologické znalosti se objevovaly a zase často nenávratně mizely. Pokud dnes listujeme středověkými spisy alchymistů, astrologů nebo jiných učenců, jen obtížně chápeme jejich význam a většinu textu vůbec nechápeme. Pro zachování naší budoucnosti musíme především rozvíjet a udržovat vědu, která je pro nás v jistém duchovním smyslu posvátná. Žádné náboženství v současnosti nebo v budoucnosti nebude schopno samo o sobě zachovat naši existenci nebo nás sjednotit. Autor článku [1] se domnívá, že spiritualitě musíme dát nový význam, který bude v sobě zahrnovat lidi věřící i nevěřící, včetně těch, pro něž víra samotná není jádrem duchovní zkušenosti. Potřebujeme dát nový význam také posvátnému, aby v sobě zahrnovalo vědecké hledání i důraz na technologii. Potřebujeme dát obecný význam vyššímu účelu, který by spojil, přemostil a pozdvihl všechny naše náboženské tradice na nejvyšší úroveň moudrosti a soucitu, aby se zachoval a zhodnotil jejich jedinečný historický dar. Zejména však potřebujeme inspiraci a útěchu, protože úkoly, před nimiž stojíme, jsou nesrovnatelně větší než ty, které jsme dosud překonali.

Naše generace má zodpovědnost jako nikdy předtím. Musíme položit pevné základy globální civilizace, která přežije další tisíce let. Abychom tento úkol splnili, musíme v následujících desetiletích výrazně posílit naše technické schopnosti a kulturní stabilitu. Budeme muset změnit téměř každý technologický systém, na němž dnes závisíme, a přitom nesmíme ohrozit přírodní svět a lidstvo ani dnes ani v budoucnosti.

Podobná situace nikdy předtím nenastala. Nelze ji však ani plně obsáhnout. Lidé, kteří ve 20. století do jisté míry tento Velký Paradox pochopili, se často cítili bezmocni dosáhnout nějaké změny. Tuto situaci autor nazývá "Cassandřino dilema" podle mytologické trojské věštkyně Cassandry, jejíž přesné věštby zůstaly nepovšimnuty. Vnímaví lidé u moci, naopak narážejí na různé překážky včetně finančních, politických a psychologických. Odmítání problémů a vyhýbání se jejich řešení byly nejčastější reakce mocných na varování vědy a náznaky přírody od 70. let 20. století.

Reakce přírody a sílící znepokojivé signály o narůstající relativní i absolutní chudobě jsou však tak silné, že je nelze dále přehlížet nebo odmítat. První desetiletí třetího tisíciletí se zřejmě stanou rozhodujícím obdobím, kdy vývoj naší civilizace bude muset změnit svůj dosavadní směr.

2. Mírné změny nepostačují

Zásadní změny jsou podle autora článku [1] nutné a možné. Nyní již probíhají některé mírné změny k větší udržitelnosti jak v rozvoji a využití technologií, tak ve způsobu bydlení. Tyto změny mohou z krátkodobého hlediska některé trendy zastavit.

Avšak celkové změny tohoto druhu probíhají pomalu a těžko lze zhodnotit jejich působení. Příkladem jsou emise oxidu uhličitého, které způsobují pozorovatelné globální změny klimatu. Globálních dohod o mírném omezení emisí lze v současnosti těžko dosáhnout a bude obtížné je splnit. Pokud budou úspěšné, na kritický trend vývoje globálního klimatu budou mít zanedbatelný vliv. Musí dojít k výraznějším změnám.

Dramatická a rychlá změna ve formě zrychlení zásadní inovace Noosféry (uvědomění a porozumění) a Technosféry (fyzické praxe) je nezbytná pro zastavení pokračujícího ničení Biosféry, které může mít globální katastrofální důsledky. Lidstvo se již musí přizpůsobit nevratným změnám, jako je nestabilita klimatu. Stejně nezbytný bude rychlý vývoj řady sociálních, ekonomických a politických institucí mezi Noosférou a Technosférou

Bez neobyčejné a dramatické změny lze očekávat, že současný vývoj naší průmyslové civilizace povede k nepokojům a kolapsu. Tímto "kolapsem" však nebude nějaký náhlý apokalyptický konec, ale proces stále se zrychlujícího sociálního, ekonomického a ekologického úpadku během jedné až dvou generací, na jehož konci budou vážné sociální

krize zřejmě provázené násilím v boji o přežití. Důsledky budou ničivé jak pro lidstvo tak pro přírodu. Počátek tohoto kolapsu však nestojí před námi, ale za námi. Na některých místech světa, jako jsou Honduras, Bangladéš, Venezuela a dokonce Velká Británie a Francie lze pozorovat jeho neklamné příznaky.

Tento trend vývoje samozřejmě je možností, nikoliv osudem. Teoreticky je možné, přestože velmi nepravděpodobné, že vývoj civilizace bude pokračovat bez vědomého úsilí o vývoj technologie a trhu méně ničivým směrem pro přírodu a civilizaci, a kolapsu se vyhne neočekávaným (tedy dnes nepředstavitelným) technologickým a vědeckým průlomem nebo nepravděpodobnou posloupností událostí. Někteří v tomto smyslu hovoří o "Zázračném scénáři".

Avšak doufat v nějaký zázrak je pošetilé a riskantní. Budoucí vývoj civilizace neznáme, avšak určité fyzikální procesy lze předpovědět na základě znalostí současných trendů, příčinných souvislostí a systematických projevů. Předpovědi založené na extrapolaci nejsou jen náplní fyziky. Ekonomie se kromě jiného snaží přesněji předpovědět budoucí vývoj na základě minulých trendů. Internetová ekonomie se například řídí Moorovým zákonem, kdy rychlost a kapacita polovodičových čipů se zdvojnásobuje zhruba každých 18 měsíců. Pojišťovací společnosti své portfolio investic a poplatků zakládají na statistických hodnoceních minulých katastrof a na očekávaných trendech v budoucnosti. Proto například české pojišťovny odmítají pojistit domy, které stojí v záplavových zónách velkých řek na základě zkušeností s ničivými povodněmi v nedávné minulosti.

Pokud chceme předpovědět budoucí vývoj naší civilizace, můžeme využít interpretací a extrapolací našich odborníků. Tito odborníci, jako je Mezivládní panel o klimatických změnách (Intergovernmental Panel on Climatic Change), se znepokojivě přesně shodují na úrovni ohrožení naší budoucí životní úrovně. Naše civilizace má potíže. Musí se proto přeměnit.

3. Přeměna civilizace je možná

Dramatickou přeměnu naší civilizace není tak obtížné si představit. Historie je plná příkladů. Od renesance došlo k výrazným změnám v technologii, ekonomice a kultuře díky myslitelům, kteří se naučili pečlivě pozorovat svět kolem sebe a začali docházet k testovatelným hypotézám. Tento postup se stal základem moderní vědy.

Pokud bereme vážně důkazy našich pozorování a naši vědu, pak musíme dospět k závěru, že lidstvo je zodpovědné za životní podmínky na naší planetě. Máme schopnosti ovlivnit klima, jsme schopni měnit ekosystémy, vytvářet nové životní formy a tak dále. Pravdou zůstává, že dosud děláme tyto věci špatně a proto bychom se měli naučit je dělat mnohem lépe. Tvorba a správa naší planety je nyní naším úkolem a zodpovědností. Zřejmě nás nyní čeká test lidstva jako celku. Pokud neuspějeme, budeme odsouzeni ke kolapsu a postupnému zániku.

Abychom uspěli, musíme brát naši zodpovědnost při utváření světa mnohem vážněji než dosud. Historie ukazuje, že lidstvo jako jediný živočišný druh je schopno vytvářet budoucnost podle svých představ a vizí. Pokud na svět nebudeme hledět jako na svůj domov, jsme odsouzeni k zániku. Jestliže sami sebe budeme chápat jako mocné, avšak moudré strážce a služebníky našeho planetárního domova, pak přeměna naší civilizace bude možná.

Příklady kulturní transformace se vyskytují dokonce v naší generaci. Meijiho obnova během několika desetiletí přeměnila Japonsko z uzavřené zemědělské společnosti na průmyslovou společnost. Během druhé světové války za několik let ekonomiky Spojených států a Velké Británie získaly zcela nový směr. Úspěch programu Apollo umožnil během desetiletí přistání člověka na povrchu Měsíce. Rozpad sovětského komunistického impéria a konec Studené války, konec apartheidu v Jihoafrické republice, přeměna Číny ze státem plánované ekonomiky na ekonomiku tržní, to všechno jsou velké přeměny národů. Proto přeměna kultur je nejen možná, ale je častým jevem v historii lidstva.

Žádná z těchto kulturních, sociálních a ekonomických událostí však nedosáhla měřítka globální přeměny, kdy bude nutné provést zásadní změny technologie, výroby energie, dopravy, zemědělství, urbanistické infrastruktury a ekonomiky. Tyto změny budou vycházet z nového kulturního chápání naší role jako správců celé přírody, světových architektů, planetárních umělců a inženýrů. Dědictví z naší historie opakovaně dokazuje, že žádná velká přeměna společnosti neprobíhá náhle, ale pod tlakem kulturních, sociálních, politických a ekonomických sil. Avšak žádná přeměna společnosti není zázračným nebo náhlým stvořením nějaké nové kultury, ale výrazně zrychleným přizpůsobením již existujících inovací společně s urychlením inovací samotných.

Velké množství projektových prací, které musí předcházet transformaci takového rozsahu, již bylo provedeno. Objevy, politiky, modely, scénáře a alternativy, inovace všeho druhu již byly během této generace vyvinuty přemýšlivými a zodpovědnými lidmi. Rychlost těchto inovací se postupně zvětšuje. Intenzivní a soustředěný zájem kritického množství talentovaných, zasvěcených a vlivných lidí v obchodě, ve vládách, v církvích, ve vědě, v umění a v občanské společnosti mohou tento proces inovací urychlit natolik, aby se stal hlavním proudem technologického a společenského vývoje civilizace.

Předložením ambiciózních a vizionářských cílů a objasněním nebezpečí a rizik těchto inovací tito schopní lidé a do budoucna hledící jednotlivci ve skupinách, organizacích a vládách mohou inspirovat ostatní. Počet lidí, kteří se na

těchto projektech budou podílet, může vzrůstat téměř exponenciálně a instituce se nakonec začnou samy orientovat na dosažení cílů takové přeměny. Lze zmobilizovat značné lidské, materiální a ekonomické zdroje a tím celou přeměnu společnosti urychlit.

Jediná generace lidí, kteří se plně soustředí na investice, výzkum a vývoj, na přebudování našeho energetického průmyslu, na podstatné změny chemického průmyslu, na přestavbu našich měst, na nalezení náhrady za dřevo, na obnovu ztracených lesů a podobně podle názoru autora článku [1] může změnit svět tak, aby byl pro nás krásnější, uspokojivější a udržitelnější.

Autor článku [1] je přesvědčen, že udržitelnost je možná, je žádoucí a je cílem hodným lidského života. Udržitelnost je velkým úkolem 21. století a je velkou výzvou našemu osudu.

4. Udržitelnost je mrtvá, ať žije udržitelnost

Myšlenka "udržitelnosti" se objevila a dostala do povědomí veřejnosti během posledních desetiletí 20. století. Vědecky řečeno, udržitelnost znamená stav systému, který může trvat neomezeně dlouho. Pokud ztráta stromů v lese není výrazně větší než jejich obnova a růst, pak "lesní ekosystém" je schopen přežít různé přírodní pohromy, jako jsou požáry, vichřice nebo útoky rostlinných škůdců. Někdy lesy přežívají a rozvíjejí se právě díky občasným požárům. Takový les je udržitelný. "Udržitelnost" v podstatě znamená dlouhodobé a dobré přežití jak pro lidskou civilizaci tak pro celou živou přírodu.

"Udržitelnost" je naší největší nadějí a současně naší největší překážkou. Mnozí lidé nalezli v tomto pojmu inspiraci, která vedla ke stovkám iniciativ ve světě. Na druhé straně řadu lidí tento pojem otravuje, znepokojuje a frustruje. Mnoho lidí zpochybňuje jeho význam a další pochybují o možnostech takové udržitelnosti vůbec dosáhnout. Autor článku [1] souhlasí, že tento pojem přináší problémy, avšak tyto problémy jsou hlubší, než si většina kritiků udržitelnosti dokáže vůbec představit.

Na začátku 21. století je pojem udržitelnosti mrtvý. Příčina však nespočívá, jak někteří tvrdí, v nepřesnosti definice udržitelnosti. Proces může pokračovat (je udržitelný) nebo nemůže pokračovat (je neudržitelný). Těžba nerostných ložisek a využití zdrojů přírodních zdrojů, chování společnosti a znečištění přírody může pokračovat neomezeně dlouho (je udržitelné) nebo nikoliv (následuje kolaps společnosti). Avšak lidské společnosti se často hroutily již v minulosti. Příkladem jsou Sumerové, Asyřané, Babylóňané, Řekové, Římané, Egypťané, Mayové, Aztékové a mnozí další. Historie obsahuje mnoho příkladů neudržitelnosti.

Mnoho knih již bylo napsáno o přírodních zákonech, které zajišťují nebo narušují udržitelnost přírody, a o fyzikálních, ekonomických a sociálních podmínkách, které udržitelnost buď podporují nebo jí naopak brání. Indikátory pokroku směrem k udržitelnosti byly vypracovány pro města, společnosti a národy. Tomu, co je udržitelné a co nikoliv, již poměrně dobře rozumíme.

Avšak je třeba zopakovat: pojem "udržitelnost" je mrtvý. Bylo učiněno jen málo pokusů porozumět tomuto pojmu v intelektuálním a politickém rámci, které by ho ochránily před zneužíváním nebo glorifikací na veřejnosti. "Udržitelnost" je mrtvá, protože tento pojem je zneužíván, je prázdný a stal se pouhým bezduchým heslem. Tento pojem je spojen s příliš mnoha iniciativami, které nikdy nesplnily své cíle nebo alespoň nedosáhly pokroku žádoucím směrem. Naopak jiné iniciativy, které s pojmem "udržitelnosti" vůbec nebyly spojovány, k reálné udržitelnosti přispěly.

Mylné používání a zneužívání pojmu "udržitelnost" pochází ze všech stran. Udržitelnost není náhradou "environmentalismu", ať už se o to pokoušejí jeho zastánci nebo odpůrci. Udržitelnost také nijak nesouvisí s ekonomickým růstem, přestože často slyšíme pojem "udržitelný rozvoj". Udržitelný rozvoj určitě není rozvojem průmyslové a tržní společnosti se "zelenými doplňky".

Udržitelnost je hlubším pojmem, než většina jeho použití vůbec připouští. Udržitelnost je totiž sen, určitý ideál. Není však "cílem veškerého našeho snažení", ale zásadním a prvotním mezníkem naší dospělosti jako živočišného druhu, je naší cestou.

Udržitelnost není elegantním slovem, protože je nešikovné, dlouhé a příliš technické. Avšak současně je nejlepším slovem pro to, co vyjadřuje: pro vizi, pro směr, pro opatření, která mohou zajistit naše přežití.

Podle autora článku [1] bychom měli odmítnout chápání pojmů "udržitelnost" a "udržitelný rozvoj" tak, jak se používaly ve 20. století. "Udržitelný rozvoj" je pojem, který snad již nelze napravit. Vývoj, to je určitá změna světa, která může být dobrá nebo špatná. Dobrý vývoj k udržitelnosti přispěje, naopak špatný vývoj udržitelnost znemožní a přivede civilizaci ke kolapsu a k postupnému zániku v chaosu. Tvrdit o našem současném vývoji, že jde o "udržitelný vývoj", je čirý nesmysl, pokud si uvědomíme, jaké nevratné změny v životním prostředí stále způsobuje.

Prohlasme tedy starý pojem "udržitelnost" za mrtvý a pokusme se jej oživit. Udržitelnost musí být obdařena

vlastnostmi, jichž naše společnost potřebuje dosáhnout, aby udržitelnost byla možná. Udržitelnost představuje slib tvořivosti, fascinuje hladovou mysl a uspokojuje lidská srdce v jejich hledání smyslu života, vede lidstvo jako sportovce k soutěži, jako umělce k tvořivosti, jako vědce ke vzrušujícímu hledání pravdy, jako lidi ke vzájemné lásce a k lásce ke světu kolem sebe.

Pro naše potomky udržitelnost bud jednou znamenat těžce vybojovanou rovnováhu mezi potřebami lidstva, živé přírody a budoucími generacemi lidí, živočichů a rostlin. Dnes však jsme od této rovnováhy ještě daleko. Pro naši generaci udržitelnost znamená globální transformaci společnosti. Není významnějšího projektu lidstva, snad s výjimkou letů člověka ke hvězdám. Stojíme před příležitostí a zodpovědností přebudovat náš svět. Můžeme a musíme náš svět učinit v každém ohledu krásnější (vytvořit krásnější prostředí kolem sebe, lepší vztahy mezi lidmi, radostnější vlastní život a podobně), osvícenější (ve smyslu, že budeme lépe chápat, co chceme a co můžeme, co má vyšší smysl) výkonnější a účinnější při uspokojování našich potřeb a našich tužeb (které však nebudou tolik sobecké, bezohledné, konzumní a materiální).

V 21. století odmítněme všechna znevažující použití tohoto slova a používejme ho pouze tehdy, pokud chceme vyjádřit náš sen o přeměně civilizace tak, aby se dále vyvíjela v krásnější, ekologickou, rovnější a prosperující společnost.

5. Přeměna globalizace

Přeměna společnosti již všude kolem nás probíhá v podobě globalizace. "Globalizací" se dnes označuje soubor transformací v informačních a komunikačních technologiích, ve financích a bankovnictví, v obchodě a trhu, v cestování, v ekologických a kulturních interakcích, které dávají lidstvo a přírodní systémy do bližších vzájemných vztahů bez ohledu na národní hranice. Mnoho z těchto transformací přispívá spíše ke globálnímu kolapsu než ke globální udržitelnosti naší civilizace, protože posilují ničivé technologie, způsobují závažné škody životnímu prostředí, podrývají národní demokracie, omezují suverenitu zemí a národů, ničí národní kultury a prohlubují propast mezi bohatými a chudými národy a lidmi.

Přesto v principu globalizace není příčinou neudržitelnosti, pokud tento pojem chápeme jako rostoucí integraci globální lidské společnosti. Globalizace také přispívá k udržitelnosti například rozšířením lepších technologií (například při zavlažování půdy, použití hnojiv, lepšího zpracování dřeva, atd.) nebo všeobecným přijetím lidských práv (prosazovaných ekonomickým, politickým nebo vojenským nátlakem na země, které tato práva porušují). Avšak hnací síly globalizace je nutné změnit, tedy nasměrovat k "ušlechtilejším" cílům.

V jádru většiny popisů globalizace stojí tržní ekonomika. Dnes je často populární (a populistické) obviňovat trh z krize životního prostředí a z koncentrace ekonomické a politické moci do rukou velkých, nezávislých struktur kapitálu - "korporací".

Jenže lidstvo potřebuje silné korporace a trh, aby dosáhlo změn, o něž usilujeme. Aby bylo možno dostatečně rychle vyvinout a rozšířit inovace pro zajištění udržitelnosti, potřebujeme soustředit výzkumné, výrobní a prodejní kapacity nadnárodních korporací. Připomeňme například společnost Microsoft Corporation, která během desetiletí změnila průmyslově vyspělý svět rozšířením osobních počítačů se svými operačními systémy (ať už máme svůj osobní názor na tyto systémy jakýkoliv). Potřebujeme rychlost, svobodu a pobídkové nástroje tržní ekonomiky. Samozřejmě také potřebujeme silné, rozumné a odvážné vlády, které zabrání dalšímu ničivému vývoji a obrovskému rozšíření přírodě nebezpečných inovací od spalovacích benzínových a naftových motorů až po zvrhlé představy, že cynický nihilismus je "cool". Pokud se nám podaří změnit globalizaci tak, aby mocná síla trhu a nadnárodních korporací působila skutečně udržitelným směrem, pak celý svět se změní dnes nepředstavitelnou rychlostí.

Vize o přeměně globalizace se pro mnoho lidí může stát jedním ze základních přání. Přeměny společnosti vždy začínají touhami, přáními a přemýšlením o nich. V současnosti existují dvě mocné touhy, které daly váhu globálnímu úsilí o odstranění Berlínské zdi mezi dnešním zničujícím "kapitalismem za každou cenu" a zítřejším uvážlivějším "vědomým kapitalismem". Jedním z "přání" Spojených národů je "globální dohoda" se soukromým sektorem. Jejím smyslem by bylo zavázat soukromé společnosti k větší sociální a ekologické zodpovědnosti. Dalším "přáním" je nevládní Globální zpravodajská iniciativa, která by mimo jiné stanovila nová kritéria pro hodnocení udržitelnosti. Tato kritéria by se stala mezinárodními standardy respektovanými jak soukromými společnostmi tak aktivisty a širokou veřejností.

Tento slibný vývoj, který stojí ještě na počátku, se neobjeví náhle z ničeho. Úspěšné a jistě nikoliv poslední demonstrace síly "touzebného myšlení" se objevily například v roce 1999 v Seattleu v podobě stovek tisíc mladých lidí. Tyto demonstrace hromadné sdělovací prostředky označují za projevy odpůrců globalizace, aniž blíže vysvětlují jejich smysl, cíle a záměry. Pro tisk a televizi jsou mediálně zajímavé pouze střety "antiglobalistů" s policií, nikoliv smysl a význam těchto demonstrací. Pokud "touzebné myšlení" má v globalizovaném systému takovou sílu, pak v určitém měřítku může přerůst v sílu určující a rozhodující.

Vůle k přeměně globalizace je v řadě ohledů signálem počátku přeměny civilizace obecně. Jsme již svědky změny toků finančních investic, přijímání nových pravidel a etiky vládnutí a procesů výroby, vzniku a upřesňování globálních

ekologických, sociálních a ekonomických standardů. Autor článku [1] je přesvědčen, že "udržitelnost" je zapsána přímo v našich "kulturních genech" (memech). Tyto nové memy pro udržitelnost se budou postupně replikovat v celé průmyslové společnosti. Sen o udržitelnosti se nakonec stane běžnou obchodní komoditou.

6. Hledání udržitelnosti

Podle autora článku [1] jsme ještě daleko od cíle. Posun vývoje společnosti směrem k udržitelnosti bude vyžadovat řadu závažných změn téměř v každé oblasti lidského chování a působení. Přinejmenším budeme muset provést následující kroky.
Přebudování energetického systému

Bude nutné znovu navrhnout a přebudovat energetický systém tak, aby se dosáhlo zásadního omezení emisí oxidu uhličitého a dalších skleníkových plynů. Důsledky tohoto požadavku jsou však závratné. Spalovací motory, tepelné elektrárny spalující fosilní paliva, velkochovy dobytka produkující methan atd. bude nutné přeměnit nebo zcela nahradit nějako alternativou, která nebude škodlivá pro životní prostředí a nebude ovlivňovat globální klima. Bude nutné urychlit cyklus inovací a cyklus návratnosti kapitálových investic. Bude nutné dosáhnout průlomu v rozšíření výroby energie ze slunečních, větrných, vodíkových a dalších zdrojů společně s novou politikou a finančními a daňovými nástroji pro urychlení tohoto procesu transformace.
Systém pro zajištění rovnováhy uhlíku v přírodě

Ideálně bychom měli vybudovat globálně koordinovaný systém pro zajišťování globální rovnováhy uhlíku v přírodě na vědecky určitelné přijatelné úrovni. Současné nejlepší scénáře omezení emisí skleníkových plynů dosud předpovídají nepřijatelné globální oteplení. Omezení skleníkových plynů sice musí být radikální, avšak přesto nemusí znamenat ohrožení ekonomické prosperity. [2], [N1]
Odstranění hrozby jaderných zbraní a úniku jaderného materiálu

Měli bychom úplně odstranit hrozbu použití jaderných zbraní a úniku jaderného materiálu do biosféry. Vysoce radioaktivní materiál, jako je plutonium a obohacený uran musí být bezpečně ukládán tak, aby nikdy nemohl uniknout, nebo musí být přeměněn na méně škodlivý materiál. Tímto směrem by měl být podporován vědecký výzkum a nové technologie. [N2], [N3]
Úplné přebudování chemického průmyslu

Chemický průmysl by měl být přebudován tak, aby nevznikaly žádné odpadní nebo výsledné produkty, které by způsobovaly hromadění toxických látek v životním prostředí. Bude nutné nalézt vhodné alternativy chemické výroby a alternativní výrobky a bude nutné zcela upustit od výroby některých produktů.
Odstranit globální chudobu a hrozbu války

Omezení chudoby není pouze nějakým vznešeným nebo morálním cílem civilizace. Chudoba způsobuje ničení životního prostředí, zvětšuje sociální nestabilitu, zmenšuje lidskou humanitu a často představuje riziko občanských konfliktů například kvůli přílivu uprchlíků a kvůli narůstající nespokojenosti chudých lidí. Války jsou ve světě zbraní hromadného ničení velmi nebezpečné. Některé ozbrojené skupiny nebo státy mohou sáhnout až ke krajním řešením své válečné situace. Nic důležitějšího než odstranění chudoby a hrozby válek nebude důkazem naší dospělosti jako druhu. [N4], [N5]
Ochrana celistvosti přírodních a zemědělských ekosystémů

Biodiversita, kritické biosystémy, místa našeho odpočinku a úcty by měla být přísně chráněna. Zemědělci a výrobci potravin by měli mít právní ochranu před vysídlením kvůli rozšiřování výstavby a před příliš horlivými podnikateli. Lidská osídlení by měla být zcela soběstačná a neměla by neudržitelným způsobem vyčerpávat přírodní zdroje, jako je pitná voda, nebo by neměla ničit životní prostředí odpadem, který se nepodaří zpracovat.

K dosažení těchto a dalších cílů budou třeba lidé různých zaměstnání, postavení, zájmů a schopností.
*

Umělci by ve svých dílech měli povzbudit naše vize o budoucím lepším způsobu života a inspirovat naše úsilí k jejich dosažení.
*

Vědci a inženýři by měli uskutečňovat nové objevy, nalézt průlomové myšlenky a realizovat zcela nová řešení, která by rychle a účinně umožnila změny způsobů našeho života.
*

Konstruktéři a architekti by měli znovu, jak tomu bylo kdysi v historii, spojovat krásu a funkčnost svých výrobků a staveb.
*

Obchodníci a investoři by měli přesměrovat tok peněz, investic a svůj talent způsobem, který by vedl ke globální prosperitě. Posílení globální prosperity by nepochybně vedlo také k posílení jejich osobní prosperity a finančního zisku jejich společností.
*

Aktivisté by měli věnovat pozornost zejména těm tématům, která společnost dosud odmítá nebo nechce uskutečnit kvůli různým tlakům, silám a lobby ve vládních kruzích.
*

Odborníci, jako jsou lékaři, právníci a manažéři by měli přispět ke změnám standardů jejich zaměstnání a přikládat větší váhu obecným změnám ve společnosti.
*

Běžní občané by se měli považovat za globální občany, kteří podporují úsilí svých politiků a vlád při prosazování vizí o lepším světě a naopak odmítají všechny kroky, která tyto vize znesnadňují nebo znemožňují.
*

Politikové by měli motivovat veřejnost k podpoře nové politiky vedoucí ke změnám a pomáhat při překonávání překážek, které by bránily inovacím a změnám.
*

Učitelé by měli připravovat současnou a budoucí generaci na větší zodpovědnost a směrovat mládež k pochopení udržitelnosti a významu současných a budoucích změn.

Pokud kritické množství lidí bude podle svých možností podporovat nutnost přeměny společnosti, pokud tito lidé nebudou pouze mlčícím davem, ale budou se podílet na široké debatě ve společnosti, pak se udržitelnost stane uskutečnitelným snem.

Diskutovaná změna společnosti k udržitelnosti nás obohatí a nikoliv ochudí. Obohatí nás duchovně, společensky a ekonomicky. Budeme lépe chápat smysl, význam a cíl vlastního života, budeme společně žít s větší empatií a budeme bohatství civilizace sdílet spravedlivěji a rovnoprávněji. Před námi je spousta práce pro každého, kdo se na ní bude chtít podílet. Existuje tolik nových hodnot, které lze k naší ekonomice přidat, že naše opatření "ekonomického růstu" povedou k vzestupu, přestože se dopady na přírodu výrazně omezí.

Musíme proto provést ryzí transformaci, urychlit a přeměnit naši ekonomiku a nikoliv ji brzdit a zpomalit. Požadavky na inovace, změny koncepcí, přebudování a změny vývoje jsou tak velké, že jich nelze dosáhnout jinak. Naše zodpovědnost za všechna nebezpečí a hrozby, které jsme vytvořili, vyžaduje další růst našich technických schopností a možností, vědeckého chápání a ekonomické integrace.

Můžeme šplhat na horu udržitelnosti, avšak nemůžeme se vrátit zpět. Musíme pokračovat vpřed a musíme vrcholu dosáhnout svojí silou, inteligencí, moudrostí, soucitem, vírou a přesvědčením. Jakmile se jednou vydáme na cestu, uvidíme svůj svět ze zcela jiné perspektivy, což bude naší první odměnou za naše úsilí.

7. Život po dosažení udržitelnosti

Nevíme, jaký smysl má náš život a zda otázka "smyslu" má nějaký význam. Naše filosofické tradice připouštějí oprávněnost takových otázek, avšak nenabízejí mám žádné konečné odpovědi. Naši vědci stále lépe popisují, co vesmír je a jak funguje, avšak nemohou zodpovědět základní otázku, proč funguje. Naše náboženské tradice se přes svou různorodost také touto otázkou zabývají, a nabízejí určité náznaky a možná řešení ve své víře. Avšak nemožnost zcela zodpovědět základní otázky života je přesně tím důvodem, proč víra a náboženství existují.

Dosažení udržitelnosti nás nezbaví úsilí o odpovědi na tyto otázky. Odkud přicházíme? Proč trpíme a umíráme? Jak budeme žít? Přiblížení k udržitelnosti nám však umožní řešit tyto základní otázky skutečně svobodně, bez zatížení chudobou nebo ekologickou nestabilitou a bez obav o budoucnost naší civilizace. Nemůžeme vědět, jak bude udržitelný svět vypadat, ale můžeme si být jisti, že bude krásnější, tvořivější, prosperující, fascinující a bude více lidský, než je svět, v němž žijeme nyní.

Úkoly jsou ohromné a náznaky úspěchů, pokud jich dosáhneme, budou viditelné až v průběhu desetiletí. Avšak odměna za naše úsilí je velká nejen pro nás, ale také pro generace, které přijdou po nás.

Alan AtKisson řadu let patří k jasn7m a moudrým hlasům z hnutí za udržitelnost. Jeho kniha "Believing Cassandra" je varovným, avšak současně humorným a nadějným hlasem, který nás upozorňuje na ekologický holocaust na Zemi. Tato kniha současně rozšiřuje rozměry naší kolektivní inteligence a mění náš smysl pro budoucnost.

Odkazy:

[1] Alan AtKisson: Sustainability is Dead - Long Live Sustainability. A Manifesto: Written to Mark the End of Millenium Two, and the Beginning of Millenium Three. 18 October 2001. [M1]

[2] A Small Price to Pay. US Action to Curb Global Warming Is Feasible and Affordable. Union of Concerned Scientists and Tellus Institute. July 1998.

[N1] Spojené státy a globální oteplování. Podle materiálů Unie angažovaných vědců a Institutu Tellus. Natura 12/2003.

[N2] Spojené státy americké a jaderné odzbrojení. (1) Natura 7/2002

[N3] Spojené státy americké a jaderné odzbrojení. (2) Natura 8/2002

[N4] Souhrnná zpráva: Lze zabránit válečnému Armageddonu? (1) Podle materiálu Carnegie Corporation of New York. Natura 1/2003

[N5] Souhrnná zpráva: Lze zabránit válečnému Armageddonu? (2) Podle materiálu Carnegie Corporation of New York. Natura 2/2003